

Folkhälsomyndigheten

Indikatorbeskrivning

Anskaffning av nikotin (skolelever)

Datum: 2026-05-08

Indikatoruppgifter

Indikatornamn: Anskaffning av nikotin (skolelever)
Indikatoransvarig myndighet/organisation: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)
Indikatortyp: Utfallsindikator
Redovisningsnivå: Riket

Källa

Namn på undersökning: CAN:s nationella skolundersökning
Ansvarig myndighet/organisation: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)

Beskrivning av register/undersökning:

CAN:s skolundersökning genomförs årligen bland elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2. Undersökningen är riksrepresentativ och har genomförts sedan 1971 i årskurs 9 och sedan 2004 i gymnasiets år 2. Urvalet, som genomförs i två steg, består av 350 skolor i vardera årskurserna. Det slumpmässiga urvalet dras proportionellt mot skolornas elevantal i årskurserna. I det andra steget i urvalsprocessen dras en klass i varje skola efter samma princip. Undersökningarna genomförs som lärarövervakade gruppenkäter i klassrummen och eleverna deltar anonymt. Ungefär 6000 enkäter från årskurs 9 och 4500 från gymnasiets år 2 analyseras och bearbetas varje år. Innan materialet bearbetas och analyseras rensas extremvärden och uppenbart oseriösa svar bort. För mer information om hur detta görs se: CAN rapport 240 "Om CAN:s nationella skolundersökning" <https://www.can.se/publikationer/om-cans-nationella-skolundersokning/>, CAN-rapport 135, Så görs CANs skolundersökningar samt CAN-rapport 215, CAN:s nationella skolundersökning 2022. Från och med år 2021 bytte undersökningen namn från Skolelevers drogvanor till CAN:s nationella skolundersökning.

Metodbeskrivning

Indikatordefinition:

Andel (%) elever i årskurs 9 och elever under 18 år i gymnasiets år 2 som röker cigaretter, snusar eller vejpar och uppger att de köper tobaks-/nikotinprodukterna själva. För en mer utförlig beskrivning av indikatorn se 'Indikatorbeskrivning'.

Specificering av variabler:

Årskurs 9 Frågeformulering: 'Har du rökt cigaretter någon gång?', 'Har du smusat någon gång?', 'Har du vejpat någon gång?' Svartalternativ: 'Ja under de senaste 30 dagarna' eller 'Ja under de senaste 12 månaderna' Frågeformulering: 'Röker du fortfarande?', 'Snusar du fortfarande?', 'Vejpar du fortfarande?' Svartalternativ: 'Ja varje dag', 'Ja nästan varje dag', 'Ja men bara när jag festar' eller 'Ja men bara ibland' Frågeformulering: 'Hur får du vanligen tag på tobaks- eller nikotinprodukter?' Svartalternativ: 'Köper själv i fysisk butik', 'Köper själv i onlinebutik', 'Köper själv via kontakt på sociala medier' eller 'Köper själv från annan person som langar (utan kontakt via sociala medier)'

Gymnasiets år 2 Frågeformulering: 'Har du fyllt 18 år' Svartalternativ: 'Nej' Frågeformulering: 'Har du rökt cigaretter någon gång?', 'Har du smusat någon gång?', 'Har du vejpat någon gång?' Svartalternativ: 'Ja under de senaste 30 dagarna' eller 'Ja under de senaste 12 månaderna' Frågeformulering: 'Röker du fortfarande?', 'Snusar du fortfarande?', 'Vejpar du fortfarande?' Svartalternativ: 'Ja varje dag', 'Ja nästan varje dag', 'Ja men bara när jag festar' eller 'Ja men bara ibland' Frågeformulering: 'Hur får du vanligen tag på tobaks- eller nikotinprodukter?' Svartalternativ: 'Köper själv i fysisk butik', 'Köper själv i onlinebutik', 'Köper själv via kontakt på sociala medier' eller 'Köper själv från annan person som langar (utan kontakt via sociala medier)'

Beskrivning av beräkning:

Årskurs 9 Täljare: Har uppgett följande svartalternativ på frågorna om de röker cigaretter, snusar eller vejpar 'Ja under de senaste 30 dagarna' eller 'Ja under de senaste 12 månaderna' och 'Ja varje dag', 'Ja nästan varje dag', 'Ja men bara när jag festar' eller 'Ja men bara ibland', samt uppgett något av följande alternativ på frågan om hur de vanligen får tag på tobak-/nikotinprodukter 'Köper själv i fysisk butik', 'Köper själv i onlinebutik', 'Köper själv via kontakt på sociala medier' eller 'Köper själv från annan person som langar (utan kontakt via sociala medier)' Nämnare: 'Ja under de senaste 30 dagarna' eller 'Ja under de senaste 12 månaderna' och 'Ja varje dag', 'Ja nästan varje dag', 'Ja men bara när jag festar' eller 'Ja, men bara ibland'

Gymnasiets år 2 Täljare: Har ej fyllt 18 år och uppgett följande svartalternativ på frågorna om de röker cigaretter, snusar eller vejpar 'Ja under de senaste 30 dagarna' eller 'Ja under de senaste 12 månaderna' och 'Ja varje dag', 'Ja nästan varje dag', 'Ja men bara när jag festar' eller 'Ja men bara ibland', samt uppgett något av följande alternativ på frågan om hur de vanligen får tag på tobak-/nikotinprodukter 'Köper själv i fysisk butik', 'Köper själv i onlinebutik', 'Köper själv via kontakt på sociala medier' eller 'Köper själv från annan person som langar (utan kontakt via sociala medier)' Nämnare: 'Ja under de senaste 30 dagarna' eller 'Ja under de senaste 12 månaderna' och 'Ja varje dag', 'Ja nästan varje dag', 'Ja men bara när jag festar' eller 'Ja, men bara ibland'

Materialet har viktats på kön och länsstillhörighet. Viktningen är nödvändig eftersom urvalet är icke-proportionellt samt att den kompenserar för eventuellt snedvridet bortfall. Viktningsförfarandet påverkar dock de redovisade resultaten i mycket liten utsträckning.

Sedan 2016 finns 'annan könsidentitet' med som svartalternativ på den inledande könsfrågan. Andelen elever som väljer detta alternativ är för liten för att särredovisas, men ingår däremot i totalen (Flickor & Pojkar). För enskilda indikatorer kan totalen över- eller understiga nivåerna bland pojkarna och flickorna. Detta beror alltså på att även de som svarat 'annan könsidentitet', eller inte besvarat könsfrågan, ingår i totalen (Flickor & Pojkar) för respektive indikator.

Svarsfrekvens:

Svarsfrekvens: Årskurs 9 Cirka 19 % av de slumpvis utvalda klasserna deltar inte i studien av olika skäl och definieras som bortfall. Bortfallet på individnivå är cirka 18 % i form av elever som är frånvarande då enkäten ska fyllas i. Gymnasiets år 2 Cirka 19 % av de slumpvis utvalda klasserna deltar inte i studien av olika skäl och definieras som bortfall. Bortfallet på individnivå är cirka 19 % i form av elever som är frånvarande då enkäten ska fyllas i.

Jämförbarhet över tid

Indikatorn är ny sedan 2025. Tidigare mättes anskaffningen av cigaretter och snus i separata frågor. För en tidsserie åren 2012-2024 se indikatorerna 'Anskaffning av cigaretter (skolelever)' och 'Anskaffning av snus (skolelever)'.